

Sönke Ahrens

Jak si dělat
**CHYTRÉ
POZNÁMKY**

Čtěte, pište a přemýšlejte s pomocí
legendární metody zettelkasten

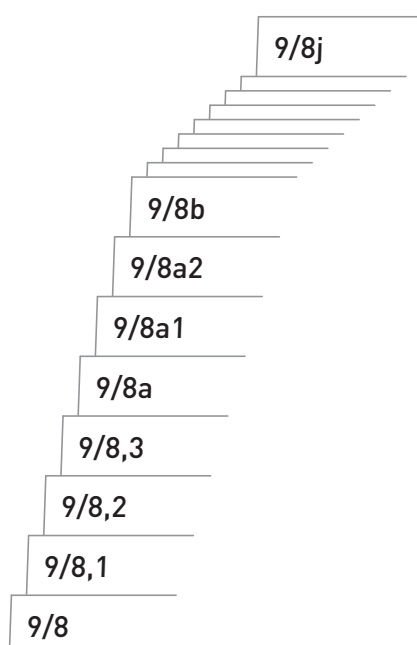
**Doprovodné materiály
k audioknize**

DODATEK:

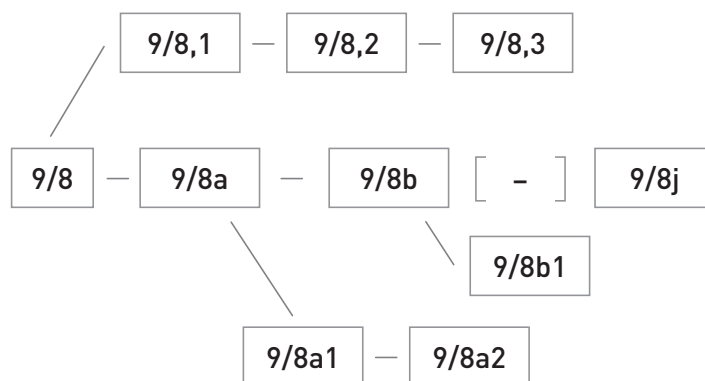
Nahlédnutí do Luhmannovy zettelkasten a pár slov o softwaru

Podívejme se na několik po sobě jdoucích poznámek v Luhmannově zettelkasten, s jejichž pomocí napsal krátký osmistránkový článek o jejím používání. Celá sekvence čítá sedmnáct poznámek. Začíná číslem 9/8 a vzápětí se větví do dvou podsekvencí: jedna obsahuje deset po sobě jdoucích poznámek (9/8a až 9/8j) a druhá tři (9/8,1; 9/8,2 a 9/8,3). Poznámkami 9/8a a 9/8b začínají další krátké větve zahrnující poznámky 9/8a1 a 9/8a2, respektive 9/8b1 a 9/8b2. Předcházející a následující sekvence poznámek začínající číslem 9/7 a 9/9 s tímto shlukem tematicky nesouvisí. V porovnání se sekvencemi věnovanými komplexnějším tématům obsahují poznámky pod číslem 9/8 málo citací a vzájemných odkazů.

V zettelkasten jsou poznámky této sekvence uloženy následovně:

Větvení této sekvence lze znázornit tímto způsobem:

Přestože některé shluky poznámek v Luhmannově zettelkasten mají velmi blízko k výslednému textu, ne vždy jsou pro nezasvěceného čtenáře zcela srozumitelné. Když je člověk čte, připadá si, jako by se připlétl k rozhovoru starých známých, kteří si vytvořili vlastní jazyk a už si nepotřebují nic vysvětlovat. Proto je pro nezasvěcence někdy těžké dialogu mezi poznámkami a jejich tvůrcem plně rozumět. Luhmann o tom hovoří v poznámce číslo 9/8,3 v souvislosti s návštěvníky, kteří chtějí do jeho zettelkasten nahlédnout:

Geist im Kasten?	Duch v krabici?
Zuschauer kommen. Sie bekommen alles zu sehen, und nichts als das – wie beim Pornofilm. Und entsprechend ist die Enttäuschung.	Lidé se přijdou podívat. Nic jim nezůstane skryto – jako v pornofilmu. A výsledkem je logicky zklamání.

První poznámka celé sekvence s číslem 9/8 je o něco abstraktnější:

Zettelkasten als kybernetisches System	Zettelkasten jako kybernetický systém
Kombination von Unordnung und Ordnung, von Klumpenbildung und unvorhersehbarer, im ad hoc Zugriff realisierter Kombination.	Spojení pořádku a nepořádku, shlukujících se myšlenek a nepředvídatelných kombinací vznikajících při ad hoc přístupu.
Vorbedingung: Verzicht auf festgelegte Ordnung.	Nezbytný předpoklad: obejít se bez pevného řádu.
Die vorgeschaltete Differenzierung: Suchhilfen vs. Inhalt; Register, Fragestellungen, Einfälle vs. Vorhandenes überformt und macht z.T. entbehrlich, das, was an innerer Ordnung vorausgesetzt werden muss.	Předchozí rozlišení: pomůcky pro vyhledávání vs. obsah; rejstřík, otázky, nápady vs. stávající materiál – přetvořený a najednou částečně zbytečný, nevyhnutelné předpoklady o vnitřním řádu.

Následující poznámka číslo 9/8,1 má zase spíše charakter otázky:

Thema: Kommunikation mit dem Zettelkasten: Wie kommt man zu einem adaequaten Partner, Junior-Partner? – wichtig, nachdem das Arbeiten mit Personal immer schwieriger und immer teurer wird. Zettels Wirklichkeit	Téma: Komunikace s zettelkasten: Kde vzít vhodného partnera, juniorního partnera? – důležité, neboť spolupráce s kolegy je čím dál obtížnější a dražší. Realita kartotéčního lístku
---	---

Součástí této podsekvence jsou ještě dvě poznámky (9/8,2 a 9/8,3), které zde ovšem vynechám. Na dalším kartotéčním lístku v Luhmannově zettelkasten pak najdeme poznámku číslo 9/8a:

Das Produktivitätsproblem muss in bezug auf eine Relation gestellt werden, nämlich in bezug auf die Relation von Zettelkasten und Benutzer.	Produktivita je vždy otázkou společného fungování, v tomto konkrétním případě společného fungování zettelkasten a jejího uživatele.
---	---

Následují poznámky 9/8a1 a 9/8a2 a po nich pokračuje původní podsekvence poznámkou 9/8b:

Der Zettelkasten ist unaufhörlich gewachsen, und ich habe versucht, so gut ich konnte und soweit meine Fähigkeiten reichen, davon zu profitieren.	Má zettelkasten se neustále rozrůstá a já se z toho snažím s ohledem na své schopnosti a dovednosti vytěžit co nejvíc.
Zettelkasten als Klärgrube – nicht nur abgeklärte Notizen hineintun. Aufschieben des Prüfens und Entscheidens – auch eine Tempofrage	Zettelkasten coby septik – nevkádat pouze zcela vyjasněné poznámky. Odsouvání ověřování a rozhodování – rovněž otázka rychlosti

Součástí poznámky 9/8b je odkaz na zdroj, který nakonec figuruje i ve finální verzi článku v poznámce pod čarou:

Zur allg. Struktur von Gedächtnissen vgl. Ashby 1967, S. 103.

Es ist danach wichtig, dass man nicht auf eine Unmenge von Punkt-für-Punkt Zugriffe angewiesen ist, sondern auf Relationen zwischen Notizen, also auf Verweisungen zurückgreifen kann, die mehr auf einmal verfügbar machen, als man bei einem Suchimpuls oder auch bei einer Gedanken-fixierung im Sinn hat.

Obecné poznatky o uspořádání vzpomínek viz Ashby 1967: 103

Je tedy důležité nemuset se spoléhat na velké množství jednotlivých přístupových bodů, ale moci využít souvislostí mezi poznámkami, tj. vzájemných odkazů, které člověku zpřístupní větší množství materiálu, než měl na mysli, když se pustil do hledání nebo se upnul na konkrétní myšlenku.

Následující pasáž publikovaného článku obsahuje stejné informace, ovšem přenesené do jiného kontextu a zformulované tak, aby jim čtenář lépe rozuměl:

„Jedenfalls gewinnt die Kommunikation an Fruchtbarkeit, wenn es gelingt, aus Anlaß von Eintragungen oder von Abfragen das interne Verweisungsnetz in Betrieb zu setzen. Auch ein Gedächtnis funktioniert ja nicht als Summe von Punkt-für-Punkt Zugriffen, sondern benutzt interne Relationierungen und wird erst auf dieser Ebene der Reduktion eigener Komplexität fruchtbar. (3) Auf diese Weise wird – durchaus punktuell, in diesem Moment, aus Anlaß eines Suchimpulses – mehr an Information verfügbar, als man bei der Anfrage im Sinne hatte; und vor allem mehr an Information, als jemals in der Form von Notizen gespeichert worden waren.

„Obecně je však vzájemná komunikace úspěšnější, podaří-li se nám při ukládání poznatků či jejich dohledávání zapojit interní síť vzájemných odkazů. Vždyť ani paměť není jen soubor jednotlivých přístupových bodů, ale rovněž využívá vnitřních souvislostí a úspěch jejího fungování závisí právě na této redukci komplexnosti. (3) Při práci s zettelkasten můžeme díky tomuto přístupu dospět v rámci jediného vyhledávání k více informacím, než jsme původně zamýšleli, a dokonce i než je v zettelkasten uloženo v podobě poznámek.

Der Zettelkasten gibt aus gegebenen Anlässen kombinatorische Möglichkeiten her, die so nie geplant, nie vorgedacht, nie konzipiert worden waren.“

Fn 3: Vgl. W. Ross Ashby, *The Place of the Brain in the Natural World*, in: *Currents in Modern Biology 1* (1967), S. 95 –104, besonders auch im Hinblick auf die Inadäquität der Computer-Technologie in speziell dieser Hinsicht.

Zettelkasten skýtá kombinatorické možnosti, jež jsme neplánovali, nepředvídali ani sami nevymysleli.“

3 Viz Ashby, W. Ross. *The Place of the Brain in the Natural World*. In: *Currents in Modern Biology 1*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 1967, str. 95–104, především v souvislosti s nedostatky počítačových technologií v tomto ohledu.

Většina z vás bude nejspíš praktikovat techniku zettelkasten s pomocí softwarových nástrojů, a obejde se tedy bez Luhmannova svérázného systému číslování. Je však třeba si uvědomit, že tento systém odráží jednu z hlavních zásad, jimiž bychom se měli při práci s zettelkasten řídit: vždy hledat existující sekvence, které lze dále rozvíjet – neshromažďovat útržkovité informace, ale snažit se pokračovat v započatém dialogu přidáváním poznámek ke stávajícím sekvencím. Ty v sobě spojují všechny výhody izolovaných faktů/myšlenek a souvislých textů. Technika zettelkasten na nich stojí. Nuže: kdykoli je to jen možné, reagujte novou poznámkou na nějakou již stávající a rozvíjejte tím svůj dialog s zettelkasten.

Používáte-li program, který umožňuje v rámci stránky odkazovat na dílčí bloky (či odstavce), můžete každé poznámce věnovat jeden blok a celou sekvenci mít pohromadě na jedné stránce. Bude-li s každým blokem (či odstavcem) na stránce pracovat jako se samostatnou poznámkou, na niž lze libovolně odkazovat, nepřijdete o potřebnou míru granularity a zároveň získáte lepší přehled o existující sekvenci, což se rozhodně vyplatí.

Pokud se vám se zvoleným softwarem dobře pracuje, možná si říkáte, proč ho nevyužít pro tvorbu všech typů poznámek: od biblio, přes permanentní, až po ty projektové. Nevidím důvod, proč ne – navíc vám odpadnou komplikace s přecházením mezi různými nástroji. *Dejte si však pozor na dvě věci: jednotlivé typy poznámek od sebe v programu vždy viditelně odděľujte a sekvence poznámek a kritickou masu myšlenek si vytvářejte pouze z těch permanentních v hlavní zettelkasten.*

Každý nástroj či software, který používáme, má vliv na to, jak pracujeme. Nejlepší dostupné aplikace pro tvorbu poznámek se vyznačují otevřeností a flexibilitou. Ruku v ruce s vysokou mírou svobody jde však i nutnost najít způsob, jak se v poznámkách orientovat. Zvláště zpočátku může být velmi užitečné zachytit na jedné stránce strukturu hlavních témat a podtémat, na nichž pracujete. Není to však totéž jako pracovat s hierarchicky uspořádanými složkami – načrtnutá struktura témat je *předmětem* permanentní poznámky, a může se tedy kdykoli měnit. Totéž platí pro poznámky sloužící jako odrazový můstek ke konkrétnímu tématu či takzvané přehledové poznámky. Kdykoli komplexnost tématu naroste, přehledová poznámka vám pomůže se v jeho různých aspektech zorientovat. Opět však nejde o snahu vnutit organickému systému pevný řád. Cílem je naši představu o struktuře tématu, kterou jsme dosud měli jen v hlavě, vyjádřit explicitně, a moci ji tak dále revidovat. Shrnutí a podtrženo: strukturování tématu je způsob, jakým o něm přemýšlíme, a je to tedy myšlenka. Jako taková patří v podobě permanentní poznámky do zettelkasten, kde je následně předmětem ověřování, zpochybňování a diskuse.

Ta nejdůležitější poučka – bez ohledu na to, jaký nástroj používáte – však zní: Do ničeho se netlačte, dělejte, co se vám zrovna zdá nejlepší, a průběžně svůj systém práce vyladujte. Zkoušejte různé postupy, experimentujte, hrajte si. Budete-li se držet hlavních principů, nemůžete udělat chybu. A neberte to příliš vážně. Dobré nápady se rodí v pohodovém prostředí. Zettelkasten je vaší partnerkou v dialogu, s níž by vás mělo bavit pracovat. A to mě přivádí k poslednímu nahlédnutí do Luhmannovy zettelkasten. Sekvence poznámek věnovaná jejímu používání končí číslem 9/8j:

Im Zettelkasten ist ein Zettel, der das Argument enthält, das die Behauptungen auf allen anderen Zetteln widerlegt.	V zettelkasten je poznámka obsahující argument, který vyvrací tvrzení všech ostatních.
Aber dieser Zettel verschwindet, sobald man den Zettelkasten aufzieht.	Jakmile však člověk zettelkasten otevře, zmizí jako pára nad hrncem.
D.h. er nimmt eine andere Nummer an, verstellt sich und ist dann nicht zu finden.	Tj. přečísluje se, přesune se na jiné místo a není k nalezení.
Ein Joker.	Takový žolík.

Lineární způsob tvorby poznámek	Nelineární způsob tvorby poznámek
Krátkodobé poznámky – vždy pouze k jednomu projektu	Dlouhodobé poznámky – napříč mnoha projekty
Různé nástroje, různé formy poznámek	Standardizace poznámek
Informace se ukládají odděleně	Informace se spojují do sítí
Snadné věci se komplikují	Jednoduché věci tvoří komplexní celky
Vede k biflování	Neobejde se bez porozumění
Hierarchický systém	Organický systém
Plánovači	Experti
Technologie slouží jako nástroj	Zettelkasten je partnerkou v dialogu
Nejdřív přemýšlení, potom psaní	Přemýšlení skrze psaní